

UZASADNIENIE

Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych wraz z załącznikami I i II, otwarta do podpisu w Wiedniu i Nowym Jorku w dniu 3 marca 1980 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 17, poz. 93), weszła w życie z dniem 8 lutego 1987 r. Stronami przedmiotowej Konwencji jest aktualnie 112 państw, w tym Rzeczpospolita Polska oraz Wspólnota Euratom.

W dniach od 4 do 8 lipca 2005 r. odbyła się w Wiedniu Konferencja Dyplomatyczna w sprawie zmiany wyżej wymienionej Konwencji. Proces opracowania zmian przedmiotowej Konwencji został zapoczątkowany decyzją Dyrektora Generalnego Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej z czerwca 2001 r., powołującą międzynarodową grupę ekspertów prawnych oraz technicznych, i był kontynuowany od roku 2004 przez inicjatywę polityczną grupy 25 państw (w tym Rzeczypospolitej Polskiej), pod przewodnictwem Republiki Austrii. W wyniku prac grupy 25 państw powstał dokument noszący tytuł „Propozycja Podstawowa”, który stanowi podstawę działań podczas Konferencji Dyplomatycznej w sprawie zmian Konwencji.

Celem zmiany Konwencji rozszerzenie zakresu jej obowiązywania obejmującego ochronę fizyczną podczas stosowania, przechowywania oraz transportu materiałów jądrowych w granicach Państw-Stron Konwencji oraz ochronę fizyczną obiektów jądrowych. Dotychczas Konwencja obejmuje jedynie ochronę fizyczną materiałów jądrowych w transporcie międzynarodowym. W celu umożliwienia stosowania Konwencji do obiektów jądrowych wprowadzono w art. 1 Konwencji dwie nowe definicje: „obektu jądrowego” oraz „sabotażu” – rozumianego jako atak na obiekt jądrowy. Celem tej zmiany było objęcie wymaganiami ochrony fizycznej całości pokojowych zastosowań materiałów jądrowych, w tym obiektów jądrowych w Państwach-Stronach, a także – zapobieganie i zwalczanie przestępstw dotyczących tych materiałów i obiektów w skali światowej.

Tekst zmian Konwencji przyjęto przez konsensus i zawarto w Akcie Końcowym Konferencji.

Przyjęta Poprawka zmieniła także tytuł Konwencji, który ma brzmieć: „Konwencja o Ochronie Fizycznej Materiałów Jądrowych i Obiektów Jądrowych”. Akt Końcowy został podpisany przez przedstawicieli wszystkich 88 Państw-Stron Konwencji uczestniczących w Konferencji.

Z punktu widzenia Rzeczypospolitej Polskiej rozszerzenie zakresu obowiązywania Konwencji będzie mieć istotne znaczenie z uwagi na fakt, że państwa ościenne eksploatują i budują nowe elektrownie jądrowe, a także z uwagi na dyskutowaną w horyzoncie czasowym 15-20 lat budowę w Rzeczypospolitej Polskiej elektrowni jądrowej. Poprawka do Konwencji prowadzi do zwiększenia bezpieczeństwa jądrowego oraz ułatwienia międzynarodowej wymiany handlowej w dziedzinie technologii jądrowych, nawet w przypadku ewentualnego odstąpienia przez Rzeczpospolitą Polską od planów energetyki jądrowej.

Wprowadzenie poprawek do Konwencji jest konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu i eksploatacji materiałów jądrowych oraz obiektów jądrowych w nowych warunkach politycznych powstałych w latach 90-ych XX wieku i po roku 2000. W wyniku likwidacji podziału świata na dwa przeciwstawne bloki, stosujące ograniczanie wymiany, powstrzymywanie i kontrolę na granicach, zwiększona została swoboda obrotu towarami i technologiami, który musi być kontrolowany w sposób demokratyczny, przez państwa uczestniczące w wymianie. Materiały jądrowe oraz urządzenia i obiekty, w których znajdują one zastosowanie, są potencjalnie podatne na działania terrorystyczne i nie jest przypadkiem, że proces zmiany Konwencji został wszczęty przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej jako odpowiedź na zagrożenie terrorystyczne.

Dodatkowym powodem, dla którego Rzeczpospolita Polska, podobnie jak pozostałe 112 Państw-Stron Konwencji, dążyła do wprowadzenia poprawek do Konwencji, było warunkowanie dostaw materiałów jądrowych i urządzeń jądrowych istnieniem, w państwie-odbiorcy, ochrony fizycznej na poziomach zależnych od rodzaju przedmiotu dostawy, uzgodnionych w niektórych

organizacjach międzynarodowych, takich jak na przykład Grupa Dostawców Jądrowych (Nuclear Suppliers Group), do której Rzeczpospolita Polska należy. Niektóre państwa, jak na przykład Stany Zjednoczone Ameryki oraz Federacja Rosyjska, wymagają odpowiednich klauzul w kontraktach na dostawy, zgodnych z rekomendacjami w zakresie ochrony fizycznej, wydanymi przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej, które to rekomendacje są pochodnymi Konwencji. Rzeczpospolita Polska powinna związać się poprawkami do Konwencji i stosować określone tu poziomy ochrony, aby mieć możliwość nabywania materiałów (oraz urządzeń do ich stosowania), które nie występują na jej terytorium w ilościach umożliwiającym ich ekonomiczną eksploatację.

Narodowa odpowiedzialność Państw-Stron Konwencji za ochronę fizyczną materiałów jądrowych i obiektów jądrowych została wyraźnie sprecyzowana w projektowanym, zmienionym art. 2 pkt 2 Konwencji.

W nowym art. 2A Konwencji wprowadzono dla Państw-Stron obowiązek utworzenia systemu ochrony fizycznej (physical protection regime), obejmującego materiały jądrowe i obiekty jądrowe będące w zakresie jurysdykcji danego państwa. System taki powinien obejmować akty prawne oraz wskazywać organ odpowiedzialny za implementację instrumentów systemu. Instrumenty takie, obowiązujące w zakresie rozsądnym i praktycznie możliwym, są określone w zasadach podstawowych ochrony fizycznej materiałów jądrowych i obiektów jądrowych (projektowany art. 2A ust. 3 Konwencji).

W nowym art. 5 Konwencji rozszerzono współpracę Państw-Stron o przypadki wiarygodnego zagrożenia sabotażem wymierzonym w materiał jądrowy lub obiekt jądrowy, w związku z czym zmienił się katalog czynów zagrożonych karą (art. 7 Konwencji), przez zdefiniowanie nowych przestępstw dotyczących sabotażu, przyczyniania się do organizowania lub kierowania działaniami przestępczymi i przemytem.

Mając na uwadze poszerzenie zakresu Konwencji, wprowadzono zmianę art. 6 Konwencji, dotyczącego ochrony informacji niejawnych.

Nowe art. 11A i 11B stanowią, że żadne z przestępstw wymienionych w art. 7, dotyczących materiałów jądrowych, nie może być traktowane, w przypadku

wystąpienia o ekstradycję lub o wzajemną pomoc prawną, jako akt polityczny, akt związany z działalnością polityczną lub podyktowany motywami politycznymi. W związku z tym, wniosek o ekstradycję lub wzajemną pomoc prawną nie może być przedmiotem odmowy uzasadnionej względami politycznymi. Z drugiej strony jednak żadne z postanowień Konwencji nie może być interpretowane jako zobligowanie do bezwarunkowej akceptacji wniosku o ekstradycję lub wzajemną pomoc prawną, o ile strona, do której wpłynął taki wniosek, ma istotne podstawy, aby przypuszczać, że wniosek taki był spowodowany zamiarem poddania osoby, której on dotyczy, prześladowaniom na tle rasowym, religijnym, narodowym, etnicznym lub związanym z poglądami politycznymi lub że pogorszy położenie tej osoby z wyżej wymienionych powodów.

Nowy art. 13A Konwencji stanowi, że żaden z przepisów Konwencji nie ma wpływu na transfer technologii jądrowej dla celów pokojowych, podejmowany w celu wzmocnienia ochrony fizycznej materiałów jądrowych i obiektów jądrowych.

Zmiana art. 14 chroni prawa Państwa-Strony, na którego terytorium popełniono przestępstwo albo wykroczenie, które dotyczy materiałów jądrowych i obiektów jądrowych, do ochrony tajemnicy informacji dotyczących podjętego postępowania karnego.

Przyjęcie projektowanych zmian przedmiotowej Konwencji pociąga za sobą konieczność nowelizacji ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (Dz. U. z 2004 r. Nr 161, poz. 1689 i Nr 173, poz. 1808 oraz z 2006 r. Nr 52, poz. 378), polegającej na:

- 1) zmianie przepisu art. 41 ust. 1 ustawy przez rozszerzenie obowiązku ochrony fizycznej materiałów jądrowych w rozumieniu art. 3 pkt 19 ustawy na obiekty jądrowe oraz związane z nimi budynki i urządzenia, których uszkodzenie lub zakłócenie pracy mogłoby spowodować istotne skutki z punktu widzenia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej. W obowiązującym stanie prawnym te obiekty, urządzenia i budynki podlegają ochronie fizycznej zgodnie z przepisami o ochronie osób i mienia,

natomiast szczególnej ochronie fizycznej, określonej w ustawie – Prawo atomowe, podlegają materiały jądrowe oraz miejsca, w których się one znajdują. Konsekwencją jest zmiana ustawy – Prawo atomowe, a także nowelizacja rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony fizycznej materiałów jądrowych (Dz. U. Nr 98, poz. 983);

- 2) zmianie art. 77 ust. 2 pkt 1 i 2 przez rozszerzenie zadań krajowych punktów kontaktowych o przyjmowanie z Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej oraz punktów kontaktowych innych państw i organizacji międzynarodowych – powiadomień o zagrożeniu sabotażem w odniesieniu do materiałów jądrowych i obiektów jądrowych, a także o przypadkach wystąpienia takiego sabotażu. Zadania krajowych punktów kontaktowych zostaną także rozszerzone o przekazywanie do Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej oraz punktów kontaktowych innych państw i organizacji międzynarodowych powiadomień o zagrożeniu sabotażem w odniesieniu do materiałów jądrowych i obiektów jądrowych, a także o przypadkach wystąpienia takiego sabotażu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Konieczne będzie rozważenie ewentualnych, niewielkich zmian w Kodeksie karnym w celu pełnej implementacji Konwencji, w tym uwzględnienie ciężkiego charakteru przestępstw przeciwko materiałom jądrowym i obiektom jądrowym.

Skutki społeczne będą polegać na istotnym zwiększeniu bezpieczeństwa związanego z zastosowaniami materiałów jądrowych, co przyczyni się również do pozytywnego przedstawienia opinii publicznej nowoczesnych technologii wykorzystujących materiały jądrowe.

W zakresie skutków gospodarczych zmiana Konwencji ułatwi podmiotom krajowym dostęp do nowoczesnych technologii wykorzystujących materiały jądrowe i zmniejszy ryzyko występujące przy ich stosowaniu.

W zakresie skutków finansowych zmiana Konwencji spowoduje wzrost kosztów osobowych i rzeczowych krajowych jednostek eksploatujących materiały jądrowe w wysokości około 250 tys. zł. Wspomniane koszty zostaną sfinansowane w ramach środków własnych tych jednostek. Z uwagi na procedurę wejścia w życie poprawek do Konwencji nie przewiduje się, aby

mogły one wejść w życie w przyszłym roku, a więc plany finansowe jednostek eksploatujących materiały jądrowe, zawierające zadania wynikające ze zmiany Konwencji, tworzone byłyby dopiero na 2008 rok.

Zmiany Konwencji nie będą miały wpływu na budżet państwa i na budżet jednostek samorządu terytorialnego.

Zmiana Konwencji dotyczy następujących podmiotów krajowych:

- 1) jednostek organizacyjnych prowadzących działalność z materiałami jądrowymi i eksploatujących obiekty jądrowe;
- 2) ministra właściwego do spraw gospodarki, do którego należą sprawy działalności związanej z wykorzystaniem energii atomowej na potrzeby społeczno-gospodarcze kraju;
- 3) Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki będącego organem właściwym w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej;
- 4) ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, sprawującego nadzór nad Zakładem Unieszkodliwiania Odpadów Promieniotwórczych.

W zakresie skutków politycznych dzięki przystąpieniu do Konwencji Rzeczpospolita Polska znajdzie się w grupie państw rozwiniętych, które dążą do pokojowego wykorzystania energii jądrowej przy zachowaniu bezpieczeństwa wobec zagrożeń terrorystycznych, udziału w handlowej wymianie międzynarodowej, ochrony środowiska naturalnego przed potencjalnymi zagrożeniami wynikającymi z bezprawnego użycia materiałów jądrowych i obiektów jądrowych.

Poprawka do Konwencji przyjęta w dniu 8 lipca 2005 r. została przyjęta w trybie art. 20 Konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, otwartej do podpisu w Wiedniu i Nowym Jorku w dniu 3 marca 1980 r. Poprawka przyjęta w powyższym trybie podlega dalszej procedurze krajowej według prawa wewnętrznego (ratyfikacja, zatwierdzenie, przyjęcie). Na podstawie art. 20 ust. 2 Konwencji Poprawka taka wejdzie w życie dla każdego Państwa-Strony, które złoży dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia Poprawki, trzydziestego dnia po dacie, w której dwie trzecie Państw-Stron złożyło depo-

zytariuszowi dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia Poprawki. Następnie Poprawka wejdzie w życie dla każdego innego Państwa-Strony w dniu, w którym takie Państwo-Strona złoży swój dokument ratyfikacyjny, przyjęcia lub zatwierdzenia Poprawki.

Związanie Rzeczypospolitej Polskiej Poprawką do Konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, przede wszystkim z uwagi na wskazane wyżej skutki w zakresie konieczności zmiany obowiązującego ustawodawstwa, będzie wymagało zastosowania trybu, o którym mowa w art. 89 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, to jest ratyfikacji, za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie.

8-17-iw